

БӨЛІМ: ҚАЗАҚ ТІЛІ

Авторлық ұлттық ойындары - тәрбиенің қайнар көзі

ЖАРИЯЛАНДЫ
11.02.2026СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/187158/**Әмірбекова Айгүл Әзімханқызы**

Жамбыл облысы әкімдігінің білім басқармасы

Тараз қаласының білім бөлімінің №17 бөбекжай-бақшасы

мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорнының қазақ тілі мұғалімі

Аннотация: Қазіргі замандағы жаһандану үрдісі мен цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында, ұлттық құндылықтарды, дәстүрлерді және тілді сақтау мәселесі ерекше өзектілікке ие болуда. Әсіресе, балалардың рухани-адамгершілік тұрғыдан қалыптасуында ұлттық ойындардың алатын орны айрықша. **Авторлық ұлттық ойындар** - бұл ата-баба мұрасын бойға сіңірудің, ойын арқылы тілді меңгерудің және тәрбиелік мәні терең қағидаларды үйренудің ең тиімді құралы. Бұл мақалада біз дәстүрлі ойындарды заманауи педагогикалық талаптармен үйлестіріп, олардың бала тәрбиесіндегі “қайнар көз” ретіндегі рөлін талдаймыз.

Түйін сөздер: авторлық ұлттық ойындар тек ойын-сауық қана емес, ол - қазақ халқының дүниетанымы, мінезі мен мәдениеті сіңген, жан-жақты дамытатын педагогикалық жүйе болып табылады. Ойын процесі арқылы балалар табиғи түрде тілдік ортаға енеді, топтық ынтымақтастықты сезінеді және халқының тарихына деген құрметпен тәрбиеленеді. Сондықтан, ұлттық ойындарды білім беру процесіне батыл интеграциялау - **ұлттық бірегейлікті сақтаудың, сапалы тәрбие берудің басты жолы әрі баға жетпес қайнар көзі** болып қала береді.

КІРІСПЕ

Бүгінгі ғаламдану процесінде ұлттық құндылықтар мен өзінің бет — бейнесін, ізгі дәстүрлерін сақтау жолындағы күрес — ұлттық сананы сақтау күресі екенін түсіне отырып, ұлттық тәрбие деп жеке тұлғаның ұлттық сана сезімі мен мінез-құлқының ана тілін, ата тарихын, төл мәдениетін және ұлттық салт — дәстүрлерді меңгеруі негізінде қалыптасуын айтамыз.

Ұлттық құндылықта білім мен тәрбие берудің басым бағыттарының бірі тәрбие

жұмыстарының әлеуетін күшейту болып табылады.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мақсаты әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу.

«Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың, бастауыш, негізгі орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында» тәрбиелеу –білім беру процесінде:

- Әр баланың қызығушылықтарын, ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жалпы адами және ұлттық құндылықтар негізінде оларды толыққанды дамыту мен әлеуетін ашу жүзеге асырылуда;
- Ұлттық бірегейлік пен патриотизм қалыптастыруда;
- Отанға, ана тіліне сүйіспеншілікке тәрбиеленеді десе, мектеп жасына дейінгі балалардың дағдыларын дамытуда да Қазақстан халқының мәдениетімен, салт-дәстүрімен, көркем әдебиетімен таныстыру, ұлттық мәдениетті құрметтеуді, Отанның тарихын білу, жақын қоғам туралы алғашқы түсініктерін қалыптастыруды қарастырады.

Сондықтан да, мектепке дейінгі мекемелерде ұлттық рухты жаңғырту — аса маңызды бағыт. Осы жолда негізгі міндетіміз — бөбекжай-бақшамызда әрбір іс-әрекетімізде балаларды ұлттық рухта тәрбиелей отырып, білім сапасын арттыру болып отыр.

Ұлттық салт-дәстүрлерді, мәдениетті, өнерді насихаттау – тәрбиенің төресі. Бүлдіршіндерді рухани ізгі қасиеттерге баулып, ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу, ана тілін қастерлеу, үлкенге – құрмет, кішіге – ізет көрсетуді, мұра етіп, тәуелсіз еліміздің парасатты адамгершілігі биік, білімді, ұлтжанды азаматтарын тәрбиелеу бөбекжай-бақшамыздағы ұлттық тәрбиенің өзектілігі болмақ.

Өзімізді өзіміз бағалай білуге бет бұру – ұлттық байлығымызды игеру, ұлттық санамызды дамыту. Ұлттық құндылықтарды іріктеп, оқу процесіне енгізу арқылы ұлттың тұнып тұрған асыл мұралық рухани байлығынан болашақта ел билейтін ұрпақтарды сусындатып, отбасында да мектепте де ұлтжандылық пен отаншылдыққа баулып, өз халқын, өз мемлекетін көздің қарашығындай қорғайтын тұлғаларды тәрбиелеп шығару.

Бүгінгі таңда балабақшада балаларды ұлттық мәдениетке баулу, оларға ұлттық құндылықтарымызды таныту және ұлттық ойындардың маңыздылығын түсіндіру ерекше маңызды. **«Авторлық ұлттық ойындары - тәрбиенің қайнар көзі»** бағдарламасы осы мақсатты іске асыру үшін әзірленген.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Ұлттық ойыншықтар – қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлерін сақтау, дамыту, және балалардың ұлттық құндылықтарды меңгеру мақсатында маңызды рөл атқаратын ойын құралы. Бөбекжай-бақшада ұлттық ойыншықтарды пайдалану, балаларды ұлттық құндылықтарға баулып, олардың танымдық, әлеуметтік, және эмоционалдық дамуына ықпал етеді.

Бөбекжай-бақшадағы ұлттық ойыншықтар балалардың ойлау қабілетін, шығармашылығын, бірлесіп әрекет ету дағдыларын дамытуға зор ықпал етеді. Олар балаларға қазақтың мәдениетін таныстыру арқылы, өз ата-бабаларының дәстүрлерін құрметтеу мен сақтауға көмектеседі. Ойыншықтармен ойнау балалар арасында ынтымақтастықты қалыптастырып, командалық жұмысқа дағдыландырады. Сонымен қатар, ұлттық ойыншықтар балалардың ұлттық рухын, патриоттық сезімін қалыптастыруда ерекше маңызға ие.

Авторлық ұлттық ойындарын оқыту мен тәрбиелеу процесінде белсенді қолдану арқылы балалардың рухани-адамгершілік, әлеуметтік-эмоционалдық, танымдық және дене қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бағдарламаның ғылыми-әдістемелік деңгейі келесідей негіздерге сүйенеді:

1. *Ғылыми негіздеме:* Ойын арқылы баланың дамуындағы “даму аймағы” ұғымы, ойынның баланың сана-сезімін қалыптастыруда үлкен рөл атқарады. Авторлық ұлттық ойындар арқылы балалар қоғамдық тәжірибені игереді, тілді, әлеуметтік нормаларды үйренеді. Балалардың ойын арқылы әлемді танып-білуі, құбылыстар арасындағы байланысты түсінеді. Авторлық ұлттық ойындардың стратегиялық ойлауды, есептеуді, логиканы дамытудағы рөлі ерекше. Авторлық ұлттық ойындардың ұжымдағы ынтымақтастықты, командалық рухты, өзара сыйластықты қалыптастыруда маңызы зор. Қазақ халқының бай фольклоры, салт-дәстүрлері, философиясы негізінде ойындардың тәрбиелік әлеуетін ашып, бала бойына сіңіру. Авторлық ұлттық ойындар арқылы балалардың бойында қазақ халқына тән ерлік, батырлық, әділдік, адалдық, ептілік, төзімділік сияқты қасиеттерді қалыптастыру. Авторлық ұлттық ойындар балалардың денсаулығын нығайтудағы, бұлшық еттерін дамытудағы, денені шынықтыруда маңызы зор. Ойын барысындағы физикалық белсенділіктің адам ағзасына әсері туралы ғылыми зерттеулер өте ауқымды және жан-жақты. Бұл әсерлер тек дене шынықтыру саласымен шектелмей, сонымен қатар когнитивті, эмоционалдық және әлеуметтік дамуға да тікелей байланысты. ғылыми зерттеулер ойын барысындағы физикалық белсенділіктің адам ағзасына кешенді оң әсер ететінін дәлелдейді. Бұл әсерлер тек дене саулығымен шектелмей, мидың қызметін жақсартып, когнитивті, эмоционалдық және әлеуметтік дамуға да айтарлықтай ықпал етеді. Сондықтан, ойын мен оның барысындағы физикалық белсенділікті балалар мен

жасөспірімдердің дамуындағы маңызды компонент ретінде қарастыру қажет.

2. *Әдістемелік деңгейі:* Бағдарламада жас ерекшеліктеріне сәйкес құрылған, біртіндеп күрделенетін ойындар мен тапсырмаларды қамтиды. Ұлттық ойындарды басқа да білім беру салаларымен (тіл дамуы, таным, әлеуметтік-эмоционалдық даму, музыка, дене шынықтыру) интеграциялауға болады. Қазақ халқының бай рухани мұрасын пайдаланып, балаларды тек ойын арқылы ғана емес, сонымен қатар ұлттық құндылықтарды бойына сіңіріп, тәрбиелі, епті, дені сау, рухани бай тұлға етіп қалыптастыруға бағытталған.

Авторлық ойындардың жаңашылдығы: қазақ халқының дәстүрлі ұлттық ойындарының бай педагогикалық мұрасын негізге ала отырып, оны қазіргі заманғы инновациялық білім беру технологияларымен (ойын технологиялары, жобалау әдісі, ICT, SMART ойындар) ұштастырады. Бұл ойынның тек көңіл көтеру емес, сонымен қатар баланың жан-жақты дамуына бағытталған, жүйелі тәрбие құралы екенін көрсетеді. Авторлық ұлттық ойындарды қолдану арқылы әр баланың жеке ерекшелігі, қабілеті, даму қарқыны ескеріледі. Ойын әр баланың қызығушылығын оятып, белсенді қатысуына жағдай жасайды.

Авторлық ұлттық ойындар арқылы балалардың тек бір саласын ғана емес, бірнеше құзыреттіліктерін (дене, танымдық, әлеуметтік-эмоционалдық, тілдік, рухани-адамгершілік) кешенді дамытуға бағытталған. Қазақ халқының бай мәдениеті мен тарихынан сыр шертетін ұлттық ойындарды жаңғырту арқылы балалардың бойында ұлттық сана-сезім, туған жерге деген сүйіспеншілік, ата-баба дәстүрін құрметтеу қалыптасады.

Авторлық ұлттық ойындарының тәрбиелік әлеуетін заманауи білім беру талаптарына сай, жүйелі және кешенді түрде қолдануда. Бұл бағдарлама балалардың жан-жақты дамуына, рухани-адамгершілік, ұлттық құндылықтарды бойына сіңіруіне, белсенді және шығармашыл тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Балалардың ойын арқылы білуге, қозғалысқа, қарым-қатынасқа деген табиғи ұмтылысы жоғары. Ұлттық ойындар осы қажеттіліктерді қанағаттандырып, дамудың әртүрлі салаларына ықпал етеді. Ойындар жас ерекшелігіне қарай сараланып, күрделілігі арта отырып ұсынылады, бұл балалардың ойын процесіне деген қызығушылығын жоғалтпауға көмектеседі.

Авторлық ойындар баланың тек бір ғана емес, барлық аспектілерін (дене, ой-сана, эмоция, әлеуметтік қарым-қатынас, рухани байлық) дамытуға бағытталған. Авторлық ұлттық ойындар, олардың ережелері мен мазмұны арқылы бұл кешенді дамуға қол жеткізуге болады. Бағдарлама балаларда болашақ өмірге қажетті негізгі құзыреттіліктерді (қарым-қатынас, проблема шешу, шығармашылық, сыни ойлау, командамен жұмыс істеу) қалыптастыруға ықпал етеді.

Авторлық ойындардың педагогикалық орындылығы – ол балалардың жас ерекшеліктеріне сай, тұлғаның жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін, ұлттық құндылықтарды сіңіретін, сонымен қатар заманауи білім беру талаптарына сәйкес келетін тиімді әдістерді қолдануында. Бұл бағдарлама арқылы тәрбиеленушілер тек ойын ойнап қана қоймай, сонымен қатар тәрбиелі, білімді, дені сау, ұлтжанды азамат болып қалыптасады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Мектепке дейінгі тәрбиелеу мен оқытуды дамыту моделін бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 15 наурыздағы № 137 қаулысы.
2. «Білім берудің барлық деңгейінің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген (бұдан әрі-Стандарт) Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. // <https://www.gov.kz/08.2022ж>.
3. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №726 қаулысымен бекітілген «Білімді ұлтсапалы білім беру» ұлттық жобасы // <https://adilet.zan.kz/> 01.2022ж.
4. Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыз №248 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/>. 04.2023
5. Хмель Н.Д. Біртұтас педагогикалық процесті жүзеге асырудың териясы мен технологиясы. Оқу құралы. – Алматы: 2005. – 140б.
6. Турскельдина М.Т. Развитие физического воспитания шестилетних детей в Казахстане. дис. доктора пед. наук: 12.2018ж 13.00.01. – Алматы, 1991. – 250 с.
7. Иманбеков Т. Қазақ балабақшаларындағы оқу-тәрбие жұмыстарында ұлттық ойындарды пайдалану (4-5 жас): пед. ғыл. канд.... дис. 12.12.2018ж Т. Иманбеков. – Алматы, 1995. – 143б.
8. Сайлауова Н.С. Балабақшадағы мектепалды топ балаларының бастапқы экологиялық мәдениет негіздерін қалыптастыру: пед. ғыл. канд.... дис. 21.12.2018ж – Алматы, 2004.
9. Ахметова Л. А. «Педагогикалық процестегі ойынның рөлі». (Қазақ тіліндегі педагогикалық оқулықтар). 1980-1990 жж. (Кеңес кезіндегі басылымдар) немесе 2000 жж. (Аудармалар) Ойынның әдістемелік негізі.
10. Сухомлинский В. А. «Жүрегімді балаларға беремін». (Балаларды адамгершілікке тәрбиелеудің маңыздылығы). **1980-1990 жж.** (Кеңес кезіндегі басылымдар) немесе **2000** Адамгершілікке тәрбиелеудің маңыздылығы.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.